

Axrorjon YUSUPOV,
Qo'qon davlat universiteti, PhD
E-mail: axrorjon201911@gmail.com

O'zbekiston Milliy universiteti professori, s.f.d K.Mirzaaxmedov taqrizi asosida

THE IMPORTANCE AND ROLE OF CITIZENS' VIEWS ON THEIR SOCIO-POLITICAL ACTIVITIES IN SOCIETY

Annotation

This article presents the analysis of political processes in Uzbekistan, characterized by the reformist role of the state and active policy, the parameters of citizen activity by foreign scientists.

Keywords: Legal-democratic, state and just society, social, economic, political activity, political parties, political institutions.

ВАЖНОСТЬ И РОЛЬ ВЗГЛЯДОВ ГРАЖДАН НА ИХ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ОБЩЕСТВЕ

Аннотация

В статье представлен анализ политических процессов в Узбекистане, характеризующихся реформаторской ролью государства и активной политикой, а также параметров гражданской активности, исследованных зарубежными учёными.

Ключевые слова: правовое, демократическое, государственно-справедливое общество, социальное, экономическое, политическая активность, политические партии, политические институты.

JAMIYATDA FUQAROLAR IJTIMOYIY-SIYOSIY FAOLLIGIGA DOIR QARASHLARNING AHAMIYATI VA ROLI

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekistondagi siyosiy jarayonlar davlatning islohotchilik roli va faol siyosat olib borishi bilan xarakterlanishi, fuqarolar faolligi parametrlari xorijlik olimlar tahlillari berilgan.

Kalit so'zlari: Huquqiy-demokratik, davlat va adolatli jamiyat, ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy faollik, siyosiy partiyalar, siyosiy muassasalar.

Kirish. Jahon miqyosida fuqarolar siyosiy faolligi rivojlanishining samarali omillarini qamrab olgan, ijtimoiy-siyosiy, diniy, milliy va boshqa turdagi qadriyatlarga asoslangan, jamiyatda ishonch omilini mustahkamlovchi fenomen sifatida mafkura omilini ilmiy-nazariy jihatdan tadqiq qilish tobora kuchayib bormoqda. Bugungi kunda fuqarolar siyosiy dunyoqarashining shakllanishiga ijtimoiy tarmoqlarning o'rni tobora ortib borayotganligi hech kimga sir emas. Ilm o'rganish, ma'lumot olish uchun sharoit yaratib berayotgan axborot texnologiyalari, jumladan, Internet ham muammolar manbaiga aylanib borayotganini ta'kidlash zarur. Shu bois bugungi kunda rivojlangan mamlakatlarda fuqarolar ijtimoiy-siyosiy faolligini rivojlantirish bilan ishlashning yangicha modellarini yaratish hamda ularni amalga oshirishda innovatsion mexanizm va texnologiyalarni yaratishga oid ko'plab ilmiy tadqiqot yo'nalishlarini ishlab chiqish dolzarb ahamiyatga ega.

Jamiyatimizda globallashuvning ta'siri natijasida odamlarda ijtimoiy-siyosiy faollik yuksalib bormoqda, barcha sohalar va yo'nalishlarda modernizasion islohotlar amalga oshirilmoqda. Ulardan ko'zlangan maqsad – "Inson manfaatlarini hamma narsadan ustun" degan oddiy va aniq-ravshan tamoyilni amalga oshirish ustuvor ahamiyatga ega bo'lgan demokratik davlat va adolatli jamiyat barpo etishdan iborat[1].

Jamiyat siyosiy hayoti har xil siyosiy institutlar, siyosiy jarayonlar bilan bog'liq hamda u o'ziga xos ma'no va mazmunga ega. Siyosiy institutlar bu davlat, parlament, hukumat, siyosiy partiyalar, siyosiy muassasalar, lobbizm faoliyatiga oid bo'lgan tuzilmaviy tizimlardir.

Siyosiy jarayonlar siyosiy institutlar, ijtimoiy guruhlar, tashkilotlar, individlar munosabati sifatida namoyon bo'ladi va

siyosiy faoliyatning murakkab, ko'p subyektkli va ko'p qirrali ekanligini ko'rsatadi. Siyosiy jarayonlar tushunchasi hokimiyatga intiluvchi yoki siyosiy qarorlarga ta'sir o'tkazishni ictayotgan subyektlar, elitalar, manfaat guruhlari, partiyalar, ommaviy axborot vositalari, shuningdek, ixtilofli manfaatlar, mafkuralar, maqsadlar, qadriyatlar, ularni kelishtirish usullari bilan ham bog'liq [2].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'sha davrdagi adabiyotlarda qayd etilishicha, O'zbekistondagi siyosiy jarayonlar davlatning islohotchilik roli va faol siyosat olib borishi bilan xarakterlanadi. Bu – bizning davlatchilik an'analimiz bilan belgilanadi. O'rta Osiyoda «hokimiyat – jamiyat» munosabatlarida doimo davlat asosiy rol o'ynagan. Bugun «fuqaro – jamiyat – davlat» tizimi qaror topmoqda.

A.Jalilov, U.Muxammadiev fuqarolik jamiyati asoslari nomli o'quv qo'llanmasida taxlil qilib fuqaroviy faollikni ijtimoiy-siyosiy va mehnat faoliyatiga ijodiy yondashuv sifatida baholash mumkin. Aynan insonning fuqaroviy faolligi shaxsning to'laqonli rivojlanishiga, undagi imkoniyatlarning to'liq namoyon bo'lishiga xizmat qiladi. Fuqarolik pozitsiyasi hamda fuqaroviy faollikka ega bo'lish jamiyatda ro'y berayotgan barcha voqea-hodisalarni, ularning oqibatlari va mavjud muammolarning echimini chuqur anglashni taqozo etadi. Ijtimoiy faollik tushunchasi fuqarolik jamiyati tushunchasi bilan chambarchas bog'liqdir. Bu partiyalarga a'zolikni nazarda tutuvchi siyosiy faollik, nodavlat notijorat tashkilotlar faoliyatida ishtirok etish, turli ijtimoiy tashabbuslar va ijtimoiy harakatlarni anglatadi. Shu ma'noda jamiyat uchun foydali bo'lgan turli dasturlar va jamoat birlashmalarida ishtirok etish ham fuqaroviy faollikka kiradi [3]deb ta'kidlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. AQShlik siyosatchi olimlardan, xususan, C.Xantington (1968 y.) fuqarolarning siyosiy faoliyatda ishtirok etish darajasini o'rganib, siyosiy faollikni uch darajaga, ya'ni past, o'rta, yuqori darajalarga bo'lgan.

L.Milbreyt (1981 y.) esa siyosiy faoliyatda ishtirok etishni ikki asosiy ko'rinishga, ya'ni qonuniy va faol ko'rinishlarga bo'lib sinflashtirgan. Qonuniylik ko'rinishining o'zi ham an'anaviy (qonunda ruxcat etilgan) va noan'anaviy (noqonuniy) siyosiy faoliyatda ishtirok etish turlariga bo'linadi. Faollik ko'rinishini esa C.Xantington kabi past, o'rta, yuqori darajalarga bo'ladi[4].

AQSH olimlarining yuqoridagi fikrlari to'g'ri bo'lsa-da, lekin ushbu darajalar qanday belgilanadi, ushbu darajalarni belgilash nega kerakligi mavhumligacha qolgan, shuning uchun ham bugungi kunda jamiyatda fuqarolarning siyosiy faolligini siyosiy faollik darajalarini belgilovchi mezonlar asosida belgilanishi lozimdir.

Bundan tashqari, siyosiy jarayonlarda ishtirok etishni fuqaroning jamiyatdagi o'zaro munosabatlaridan kelib chiqib, shaxsiy va institutlashgan faollik turiga ham bo'lish mumkin. Shaxsiy faollikning institutlashgan faollikdan farqi shaxsiy faollik bu oddiy faollik bo'lib saylovlarda ishtirok etish bo'lsa, institutlashgan faollik esa murakkab faollik bo'lib, turli ijtimoiy-siyosiy institutlar faoliyatida ishtirok etishdir.

Buni davlatimiz raxbari shunday yoxsladi "Fuqarolarimiz huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish, ularning siyosiy faolligini oshirishda ham Konstitutsiyaning o'rni va ahamiyati beqiyos ekanini alohida ta'kidlash joiz"[5].

Darhaqiqat, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasiga binoan fuqarolar o'z ijtimoiy faolliklarini O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq mitinglar, yig'ilishlar va namoyishlar shaklida amalga oshirish huquqiga egadirlar[6].

Ushbu siyosiy erkinliklar fuqarolar tomonidan shaxsning rivojlanish manfaatlarini, o'zini o'zi ifodalash va o'zini o'zi himoya qilish hamda ijtimoiy va siyosiy hayotda faol ishtirok uchun qo'llaniladi. Bunday demokratik institutlar jamiyat yoki davlatning har qanday masalasi bo'yicha jamoaviy va shaxsiy fikrlarni o'zida aks ettiradi.

Tahlil va natijalar. AQShlik olimlar C.Verba va G.Almondlar "Fuqarolik madaniyati" asarida AQSH, Angliya, Germaniya, Italiya, Meksika davlatlarining siyosiy hayotini o'rganib siyosiy faoliyatni uch turga, ya'ni "patriarxal",

"bo'ysunuvchan", "faollik" turlariga bo'lishadi. Patriarxal, ya'ni tarixiy-hududiy kelib chiqishiga ko'ra qabila, urug'larga borib taqaladigan siyosiy faoliyat bilan bog'liqlik. Bo'ysunuvchan siyosiy faoliyatda fuqarolarning hayoti siyosiy faoliyatga qaratilgan bo'lsa-da, ularning siyosiy ishtiroki juda sust bo'ladi. Uchinchi tur bu siyosiy faollik bo'lib, bunday turda fuqarolarning siyosiy jarayonlarda ishtiroki kuchli bo'ladi. Fuqarolar siyosiy jarayonlarda faol qatnashadi va o'z manfaatlarini jarayonlarga ta'sir etishini tushunadi[7].

Xulosa va takliflar. Siyosiy jarayonlarda fuqarolarning o'zi shaxsan xohlab ishtirok etishi mumkin. Yoki ma'lum guruh, jamoaviy yoki partiyaning a'zosi sifatida manfaatlarini ko'zlab ishtirok etadi.

Yuqoridagi turli qarashlar va ta'limotlarni o'rganish barobarida "siyosiy faollik" tushunchasiga quyidagicha ta'rif keltiriladi, ya'ni siyosiy faollik bu fuqarolarning hayotiy muhim masalalarda o'zaro jamoaviy manfaatlarini ro'yobga chiqarish maqsadida hamkorlikdagi faoliyatidir.

Bunday faollik jamiyat hayotidagi muhim jarayonlar bo'lib, ushbu jarayonlar fuqarolarning maqsadi hamda manfaati uchun xizmat qiladigan ijtimoiy-siyosiy faoliyatdir. Ana shunday ijtimoiy-siyosiy jarayonlarda bugungi kunda fuqarolardan faol ishtirok etish talab qilinadi. Bunday faollikni oshirishda fuqarolik jamiyatining turli tashkilotlari hamda ijtimoiy tarmoqlarning ahamiyati muhimdir.

Jamiyat hayotining demokratlashuvida siyosiy faollik masalalariga oid bir qator mahalliy va xorijiy manbalar tahlilidan kelib chiqib shu narsa ma'lum bo'ldiki, ya'ni fuqarolar siyosiy faolligini oshirishda fuqarolik jamiyati institutlari faolligini oshirish, avvalo, ularning moliyaviy manbalarini mustahkamlash, internet ijtimoiy tarmoqlar orqali fuqarolarning turli siyosiy jarayonlarda faol ishtirok etishini ta'minlash, fuqarolarining siyosiy faolligining darajalarini belgilovchi mezonlarni ishlab chiqish kabi vazifalar dolzarbdir.

Jamiyatda fuqarolar siyosiy boshqaruvdan rozi bo'lsa yoki fuqarolarda ishonch bo'lsa, jamiyat ham barqaror bo'ladi davlat ham kuchli bo'ladi. Iшонch barcha narsaning o'rmini to'ldiradi. Qolaversa, fuqarolik jamiyati ishonch va ijtimoiy birdamlikka asoslanganligi muhimdir. Fuqarolarining ishonchini shakllantiradigan mexanizm bu – fuqarolar va davlat o'rtasidagi fuqarolik jamiyati institutlaridir. Bugungi kunda jamiyat institutlarida ham, siyosiy tashkilotlarda ham fuqarolarning faolligi etarlicha sezilmayapti.

ADABIYOTLAR

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йилнинг 19 сентябрида Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқи. -<http://uza.uz>-ЎЗА-Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги.20.09.2017.
2. Политология. Ўқув қўлланма. (муаллифлар жамоаси) Х.Қосимова 2-бўлим. 3-мавзу. А.Қодирий номидаги халқ меъроси нашриёти. "ЎАЖБНТ" маркази. Т. 2002. - 283 бет.
3. Фуқаролик жамияти асослари: ўқув қўлланма/ А. Жалилов, У. Муҳаммадиев, Қ. Жўраев ва бошқ. - Тошкент, 2015, 264-б.
4. Барсеян В.М. "Политическая активность молодежи как канал социальной мобильности в современном российском обществе" дис. кан. пол. наук. -Москва, -2015. Стр 17.
5. Ш.Мирзиёев Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови . -Тошкент: Ўзбекистон, 2016. –Б.50.
6. Ўзбекистон Республикасининг конституцияси Т. "Ўзбекистон" 2019. 33 модда.
7. Зуляр Ю.А. Политология Том II Учебное пособие. 2011. Типология Алмонда и Вербы.